

METODOLOŠKI ASPEKTI ISTRAŽIVANJA PORODICE KAO SREDINSKOG FAKTORA RAZVOJA DAROVITOSTI*

Rezime: Polazeći od stanovišta da fenomen darovitosti predstavlja razvojni proces koji je determinisan različitim sredinskim faktorima, autorke se fokusiraju na razmatranje metodoloških aspekata proučavanja porodice kao primarnog faktora razvoja darovitosti. Na osnovu razmatranja specifičnosti i određenih poteškoća u empirijskom istraživanju porodice, u radu se ističe da proučavanje darovitosti u porodičnom okruženju zahteva kombinovanje kvalitativnih i kvantitativnih istraživačkih metoda. Pored toga, u radu je dat pregled rezultata istraživanja o ličnosnim faktorima darovitih učenika i njihovih roditelja, kao i istraživanja o kvalitetu porodičnih relacija. S tim u vezi, apostrofirane su određene implikacije za buduća istraživanja u ovoj oblasti. Izveden je zaključak da teorijska i empirijska istraživanja darovitosti u porodičnom kontekstu treba da budu zasnovana na principu interdisciplinarnosti koji će biti utemeljen na konceptu multidimenzionalnosti i fenomena porodice i fenomena darovitosti.

Ključne reči: porodica, razvoj darovitosti, empirijsko istraživanje, interdisciplinarni pristup.

Uvod

Savremene tendencije u oblasti istraživanja darovitosti polaze od stanovišta da je fenomen darovitosti razvojni proces koji je u značajnoj meri determinisan specifičnošću različitih sredinskih faktora. Posebno inspirativno istraživačko polje u ovoj oblasti predstavlja porodično okruženje kao primarni razvojni potencijal darovitosti.

Činjenica je da je porodica darovitih veoma često u fokusu istraživanja koja se bave fenomenom darovitosti. Neki autori (Sekulić-Majurec, 1995) ističu da, iako su se oko pitanja kako i koliko porodica može uticati na razvoj i izražavanje darovitosti formirali mnogobrojni mitovi, savremena istraživanja ukazuju da razvoj

---

¹ sladjanaz71@gmail.com

² jovanam@uns.ac.rs

* Tekst predstavlja rezultat rada na projektu „Pedagoški pluralizam kao osnova strategije obrazovanja”, br. 179036 (2011-2014), čiju realizaciju finansira Ministarstvo za nauku i tehnološki razvoj Republike Srbije.

posebnih sposobnosti kod deteta u velikoj meri zavisi od karakteristika porodičnog okruženja. Mada su empirijske studije potvrdile esencijalnu ulogu porodice kao sredinskog faktora razvoja ličnosti, u relevantnoj literaturi (Freeman, 2000) se naglašava da je teško odrediti idealni tip porodice za razvoj darovitosti. Takođe je važno imati u vidu da porodica predstavlja složen sistem čije je funkcionisanje determinisano kako unutarporodičnim, tako i vanporodičnim kontekstom (Zuković, 2012), što u velikoj meri determiniše i razvoj darovitog deteta.

Proučavanje porodice kao sredinskog faktora razvoja darovitosti podrazumeva obuhvatanje različitih pitanja vezanih za dinamiku porodičnog života: 1) razumevanje pojma porodice kao bio-psiho-socijalnog sistema, 2) poznavanje strukture, funkcija i relacija porodičnog sistema sa ostalim sistemima, podsistemima i nadsistemima, 3) poznavanje zakonitosti nastanka i neprekidne transformacije porodice na spirali razvoja u biološkom, ekonomskom, socijalnom, psihološkom i duhovnom kontekstu, 4) poznavanje složenih procesa koji se odvijaju u porodici i njihovih relacija sa procesima koji se odvijaju u širem društvenom kontekstu čiji je porodica deo, 5) razumevanje dinamike odnosa među članovima porodice u svim njihovim aspektima i nivoima, 6) poznavanje čitavog korpusa porodičnih potreba, 7) poznavanje rizičnih i zaštitnih činilaca odgovornih za održavanje homeostaze u kvalitativnim i kvantitativnim aspektima porodičnog postojanja, 8) poznavanje procesa razvoja, oblika pojavnosti i posledica porodične disfunkcionalnosti, 9) poznavanje strategija u prevladavanju porodičnih problema, 10) poznavanje metoda, tehnika i postupaka u radu sa porodicom u cilju otklanjanja pojava oblika disfunkcionalnosti itd. (Janković, 2008: 15–16). Razumevanje i poznavanje spomenutih, kao i niza drugih bitnih pitanja vezanih za porodični život otvara perspektivu za ekspliciranje brojnih metodoloških aspekata vezanih za kompleksnost i specifičnost empirijskog istraživanja porodice kao sredinskog faktora razvoja darovitosti.

SPECIFIČNOSTI EMPIRIJSKOG ISTRAŽIVANJA PORODICE

Saznanja o kompleksnosti porodice i porodičnih odnosa implicira stav da razumevanje razvoja darovitosti u porodičnom kontekstu zahteva permanentnu analizu, evaluaciju i usavršavanje empirijskog istraživanja u ovoj oblasti. Bez obzira na stalni metodološki napredak u istraživanju porodice, istraživači se susreću sa određenim specifičnostima koji otežavaju empirijsko proučavanje porodice. Tako, na primer, pored zatvorenosti i privatnosti porodice, neki autori (Milić, 2001) ukazuju na problem „mekoće” varijabli porodice, jer ih je teško jasno odrediti i razgraničiti od drugih varijabli s obzirom na unutrašnju koherentnost, opažljivost i dostupnost kvantifikaciji, posebno kada je reč o ispitivanju unutarporodičnih odnosa.

Veoma kompleksno polje predstavlja ispitivanje interakcija između roditelja i dece, odnosno ispitivanje vaspitnih postupaka roditelja. Specifičnost ispitivanja ove tematike uslovljena je činjenicom da brojni faktori utiču na obrasce roditeljskog ponašanja, ali i činjenicom da među istraživačima ne postoji opšteprihvaćena tipologija roditeljskih postupaka. Rezultat ovakvog stanja

predstavlja evidentnost primene različitih istraživačkih metoda i instrumenata, što se odražava na mogućnost adekvatnog upoređivanja dobijenih rezultata. Kada je reč o istraživanju ove tematike na našim prostorima, u literaturi (Bodroški-Spariosu, 2010; Opačić, 1995; Zuković, 2012) se ističe da su, pored manjeg broja samostalno konstruisanih instrumenata, uglavnom primenjivani strani instrumenti. Najčešće je primenjivana skala PCR – Parent-Child Relationship Scale, koja meri ljubav, odbacivanje, nekonzistentnost, zahteve i pažnju, kao i skala CRPBI – Children's Report of Parent Behavior Inventory, koja meri prihvatanje-odbijanje, bihevioralnu kontrolu i psihičku kontrolu. Takođe je često korišćena skala EMBU (što je skraćena švedske verzije) – Inventory for Assessing Memories of Parental Rearing Instrument, koja meri četrnaest faktora interakcije svrstanih u tri subskele – odbacivanje, emocionalna toplina i prezaštićivanje, i skala PARQ – Parental Acceptance-Rejection Questionnaire, koja meri roditeljsko prihvatanje odnosno odbacivanje dece i pokušava da predvidi posledice individualnih razlika na dimenzijama prihvatanje-odbijanje. Primenom ovih i sličnih skala vršeni su pokušaji istovremenog ispitivanja roditelja i dece. Rezultati su pokazali da postoje značajne razlike u opažanju porodične interakcije između roditelja i dece. Naime, roditelji su skloniji davanju socijalno poželjnih odgovora, jer se smatraju odgovornim za interakciju. Takođe, utvrđeno je da roditelji i deca često različito doživljavaju iste postupke, pa se nameće zaključak da nije ključno pitanje kakvi su odnosi u porodici, već kakav je doživljaj tih odnosa.

Pored specifičnosti ispitivanja porodične interakcije, značajno je ukazati i na specifičnosti proučavanja porodične funkcionalnosti. U tom smislu, u literaturi (Zuković, 2012) se ukazuje na poteškoće koje se odnose na ispunjavanje zahteva o konceptualnom određenju pojma funkcionalnosti porodice i na jasnom empirijskom određenju dimenzija koje će se meriti. Takođe se ističe poteškoća u razgraničavanju kriterijuma određenja tzv. „normalnih porodica”, posebno ako se ima u vidu da je reč o grupama koje su po mnogim obeležjima heterogene, što često uslovljava različitost porodičnog identiteta. Pored toga treba uvažavati činjenicu o povezanosti porodice sa svojom okolinom, kao i činjenicu o promenljivosti karakteristika stanja i odnosa u porodici zavisno od faze porodičnog životnog ciklusa. Ukratko rečeno, važno je jasno razgraničiti da li se u istraživanju porodice polazi od formalnih kriterijuma ili od onih kriterijuma koji u sadržaju porodičnog života traže uzroke i posledice porodične (dis)funkcionalnosti.

Navedene specifičnosti empirijskog istraživanja porodice traže od istraživača veliku veštinu i inventivnost, kako u izboru indikatora, načina prikupljanja podataka, tako i u pogledu izbora instrumentarija za merenje određenih varijabli, njihovo upoređivanje i analizu. Posebnu specifičnost predstavlja postupak i procedura dolaženja do podataka, jer svako istraživanje porodice predstavlja narušavanje njene privatnosti, što može da izazove pogrešna tumačenja članova porodice i nesporazume koje istraživač, uz veliku dobronamernost i snalažljivost, mora da rešava na terenu. Prevazilaženje spomenutih teškoća u empirijskom istraživanju porodice moguće je, prema mišljenju nekih autora (Milić, 2001), ostvariti putem kombinovanja kvantitativnih i kvalitativnih metoda, odustajanjem od „čvrstih” definicija i premošćavanjem disciplinarnosti zatvorenosti istraživanja. Pored

valjanog odabira metoda, tehnika i instrumenata u empirijskom proučavanju porodice, važno je ukazati i na značaj oslanjanja na teorije koje mogu pružiti nove pristupe u sagledavanju praktičnih porodičnih problema i pomoći u adekvatnom izboru konstrukata. Naime, čvrsta teorijska utemeljenost pruža mogućnost boljeg razumevanja fenomena porodice kao sredinskog faktora razvoja darovitosti, kao i pravilno integrisanje dobijenih podataka u aktuelnu bazu znanja o ovom području.

FAKTORI RAZVOJA DAROVITOSTI U PORODIČNOM KONTEKSTU: LIČNOSNI FAKTORI I PORODIČNE RELACIJE

Mnoga istraživanja koja su tokom poslednjih decenija bila usmerena na oblast darovitosti pružila su ogroman korpus saznanja o kognitivnim stilovima i ličnosnim faktorima darovitih učenika. Pored značaja ovakvih istraživanja, veoma veliki doprinos razumevanju razvoja darovitosti pružila su i istraživanja koja su se bavila ispitivanjem faktora porodičnog okruženja u kojima odrastaju daroviti pojedinci. Posebnu pažnju, prema mišljenju nekih stručnjaka (Morawska & Sanders, 2008) treba usmeriti na porodične relacije, odnosno na interakciju darovitog deteta sa ostalim članovima porodice. U tom smislu, značajno je osvrnuti se na radove (Colangelo & Dettman, 1983; Gockenbach, 1989; Rotigel, 2003) u kojima je dat pregled rezultata istraživanja o ličnosnim faktorima darovitih učenika i njihovih roditelja, kao i o porodičnim relacijama, posebno kada je reč o sibling relacijama u porodicama sa darovitim decom.

Ličnosni faktori darovitih učenika -

Neka istraživanja (Kelly & Colangelo, prema: Gockenbach, 1989), pokazuju da daroviti učenici pokazuju pozitivniji akademski i socijalni self koncept u odnosu na učenike koji nisu identifikovani kao daroviti. Ipak, nalazi drugih istraživanja (Karnes & Wherry, prema: Gockenbach, 1989), pokazuju da je personalni razvoj darovitih veoma sličan razvoju ostalih učenika. Slično, neki autori (Howley, Howley & Pandarvis, prema: Rotigel, 2003) ukazuju da su darovita deca u principu prilagođena i zrela kao i ostali učenici. Nalazi istraživanja nekih autora (Loeb & Lay, prema: Gockenbach, 1989), pokazuju da darovite devojčice imaju pozitivniji self koncept u odnosu na devojčice iz kontrolne grupe (devet i dvanaest godina). Prema ovim istraživanjima, daroviti dečaci manje su zadovoljni sobom u odnosu na dečake iz kontrolne grupe. Autori ove studije zaključuju da obeležavanje nekog dečaka kao darovitog podstiče kod njega osećaj sumnje u samog sebe i manjka kontrole. Dobijeni rezultati pripisuju se tradicionalnoj slici idealnog muškarca kojeg karakteriše visoko samopouzdanje. Neka istraživanja (Kellian, prema: Gockenbach, 1989), pokazuju da su darovite devojčice manje emocionalno stabilne, realistične, snalažljive i staložene u odnosu na dečake. U ovim istraživanjima pokazalo se da su daroviti dečaci zreliji, opušteniji i realističniji u odnosu na devojčice. Neka istraživanja (Collier, Jacobson & Stahl, prema: Gockenbach, 1989), pokazuju da daroviti učenici u odnosu na druge učenike imaju razvijeniji unutrašnji lokus kontrole. Pretpostavlja se da unutrašnji lokus kontrole darovitih proizilazi iz kontinuiranog uspeha u akademskim aktivnostima.

Ličnosni faktori roditelja darovite dece -

Prema nekim autorima (Fell, Dahlstrom & Winter, prema: Gockenbach, 1989), majke darovite dece su inteligentnije, savesnije, doslednije i nezavisnije od žena u generalnoj populaciji. Majke darovite dece samostalnije donose odluke, imaju veći stepen samokontrole i temeljniji pristup životu u odnosu na žene u generalnoj populaciji. Neka istraživanja (Loeb & Jay, prema: Gockenbach, 1989) pokazuju da se majke darovite dece izjašnjavaju da se u vaspitanju dece više oslanjaju na verbalnu komunikaciju (govor), a da se majke dece iz kontrolne grupe izjašnjavaju da više koriste tehnike fizičke komunikacije (dodir). Prema istim istraživanjima, majke darovite dece tvrde da akcenat u vaspitanju dece stavljaju na razvoj samostalnosti, dok majke dece iz kontrolne grupe tvrde da stavljaju veći akcenat na poslušnost. Rezultati ovih istraživanja sugerišu da razlike u stilovima vaspitanja izazivaju i podstiču akademski uspeh.

Neka istraživanja (Fell, Dahlstrom & Winter, prema: Gockenbach, 1989) ukazuju da postoje razlike između očeva darovitih učenika i muškaraca u generalnoj populaciji. Očevi darovitih uobičajeno su inteligentniji, nezavisniji, asertivniji, sigurniji i dominantniji u odnosu na muškarce u generalnoj populaciji. Očevi darovite dece su, takođe, rezervisaniji, hladniji, kritičniji, nervozniji i zabrinutiji u odnosu na muškarce u generalnoj populaciji. Prema nalazima nekih istraživanja (Karnes & Schwedel, prema: Gockenbach, 1989), očevi darovite dece se izjašnjavaju da su u vaspitanju dece više fokusirani na aktivnosti čitanja, na usmeni jezik, te na podsticanje finih motoričkih aktivnosti. Takođe, ovi očevi često specifikuju strategije koje koriste u vaspitanju svoje dece radi razvijanja pozitivne slike o sebi. Uz to, očevi darovite dece se izjašnjavaju da imaju bezuslovno pozitivan odnos prema vlastitoj deci i da podstiču dečju samostalnost. Drugačije, očevi dece koja nisu identifikovana kao darovita izjašnjavaju se da kreiraju okruženje za decu koje podstiče igru, te da veći akcenat stavljaju na psihomotorno područje.

Neka istraživanja (Dewing, prema: Colangelo & Dettman, 1983) pokazuju da roditelji omogućavaju svom darovitom detetu više slobode u odabiru vlastitih prijatelja, u donošenju odluka, te da više podstiču kreativnost i vanškolske aktivnosti. Neke studije (Getzels & Jackson, prema: Colangelo & Dettman, 1983), pokazuju da su očevi darovite dece permissivniji i manje skloni vršenju pritisaka na dete da se uklopi u konvencionalne obrasce ponašanja.

Uopšte uzev, spomenuta istraživanja pokazuju da su roditelji darovite dece inteligentniji, kritičniji, asertivniji, da više stoje iza vlastitih ideja u odnosu na ljude iz generalne populacije. Roditelji darovite dece, takođe, pokazuju veći stepen nezavisnosti, samokontrole, savesnosti i doslednosti u odnosu na pojedince u generalnoj populaciji. Čini se da se roditelji darovitih značajno razlikuju u ličnosnim karakteristikama od muškaraca i žena u generalnoj populaciji. Takođe, čini se da su ličnosne karakteristike roditelja darovite dece slične karakteristikama odraslih i dece koja su ranije identifikovana kao darovita.

Porodične relacije -

Neka istraživanja (Mathews, West & Hosie, prema: Gockenbach, 1989), usmerena na ispitivanja relacija članova porodice darovitih učenika ukazuju da članovi porodice darovitih pokazuju značajno viši skor na skali kao što je, na primer, komunikacija, rešavanje problema, afektivno reagovanje, kontrola ponašanja i generalno funkcionisanje bazirano na skali FAD (Family Assesment Device). Spomenuta skala ispituje meru u kojoj članovi porodice pokazuju interes za aktivnosti drugih članova porodice. Porodice sa darovitim detetom čine se efektivnijim u razvijanju odgovornosti, i nisu ni previše rigidne, niti haotične u naporima da izraze i održe standarde ponašanja. Članovi ovih porodica, takođe, čine se spremnijim da planiraju aktivnosti, pružaju podršku, izražavaju emocije, donose odluke i da se međusobno poštuju. Neka istraživanja (Cornell & Grossberg, prema: Gockenbach, 1989), pokazuju da članovi porodice darovitih više vrednuju uzajamno podržavajuće relacije i otvoreno izražavanje misli i osećanja. U ovom istraživanju pokazalo se da članovi ovih porodica visoko vrednuju intelektualni rad, ali ne u kompetitivnom okruženju. Rezultati ove studije ukazuju da članovi porodica darovitih manji akcenat stavljaju na postavljanje pravila i postupaka.

Kada je reč o sibling relacijama, nalazi nekih istraživanja (Ballering & Koch, prema: Gockenbach, 1989), pokazuju da darovita deca iskazuju negativnija osećanja u svojim relacijama sa braćom ili sestrama koja nisu identifikovana kao darovita u istoj porodici, dok deca koja nisu identifikovana kao darovita izražavaju pozitivnija osećanja u relaciji sa darovitim braćom ili sestrama. Ipak, deca koja nisu identifikovana kao darovita pripisuju negativnija osećanja u svojim relacijama sa majkama u odnosu na darovitu decu. Rezultati, takođe, pokazuju da postoje relacije između percepcije pozitivnih osećanja i koeficijenta inteligencije. Što je koeficijent inteligencije veći, pozitivni osećaj u relacijama sa darovitim braćom ili sestrama je znatno manji. Neka istraživanja (Cornell & Grossberg, prema: Gockenbach, 1989), pokazuju da ona deca koja su opažena kao manje darovita u odnosu na braću ili sestre mogu biti sklonija problemima koji su ličnosne prirode. Braća ili sestre koje više vrednuje akademski uspeh u odnosu, na primer, na atletiku, socijalna ili muzička interesovanja, verovatnije će imati određenih problema u pogledu razvoja samopoštovanja.

Uopšte uzev, spomenuta istraživanja imaju značajne pedagoške implikacije, ukazujući roditeljima darovite dece da je razvoj self koncepta i samopoštovanja kod dece veoma osetljivo pitanje koje ne treba zanemarivati. Radi unapređivanja relacija među braćom i sestrama potrebno je razvijati kod dece individualna interesovanja i ciljeve. Podsticanje različitih snaga kod dece predstavlja ključ razvoja pozitivnog self koncepta.

ZAKLJUČAK: IMPLIKACIJE ZA DALJA ISTRAŽIVANJA

Nalazi navedenih istraživanja pružaju veoma značajna saznanja o relevantnim karakteristikama porodičnog okruženja koje determinišu razvojne procese darovitosti, ali takođe otvaraju i brojna pitanja i nedoumice koje se mogu posmatrati kao implikacije za dalja istraživanja u ovoj oblasti. Tako je, na primer,

moguće primetiti da istraživanja koja ispituju self koncept, samopoštovanje, lokus kontrole i druge personalne karakteristike darovitih učenika pokazuju raznolike rezultate, što se može pripisati neadekvatnosti instrumenata primenjenih u procenjivanju ovih karakteristika ili promenljivom razvoju personalnih karakteristika darovitih pojedinaca. Otuda se javlja potreba za istraživanjima koja će ispitivati lične karakteristike darovite dece na identičnom nivou razvoja kako bi se ustanovilo da li zaista postoji nekonzistentnost generalnih ličnih karakteristika darovite dece.

S druge strane, istraživanja ličnih karakteristika roditelja darovite dece ukazuju na određene neizvesnosti, što otvara mnoga pitanja u pogledu relacija između ličnih karakteristika roditelja darovite dece i darovitosti, kao i u pogledu ponašanja roditelja prema darovitom detetu. Da li deca utiču na roditelje da reaguju na različite načine zbog njihovih jedinstvenih karakteristika ili ponašanje roditelja uzrokuje darovitost deteta? Da li postoji mogućnost da roditelji darovite dece specifično reaguju na vlastitu decu, jer su njihova deca već naprednija? Da li su roditelji darovitih svoje obrasce ponašanja naučili iz interakcija sa svojim roditeljima, i da li ponašanje roditelja darovite dece može biti genetski determinisano? Da li postoji mogućnost da su roditelji darovite dece i sami daroviti pojedinci, te da na svoju decu genetski prenose određene lične karakteristike?

Odgovori na postavljena pitanja zahtevaju nova istraživanja koja bi pomogla stručnjacima, ali i samim roditeljima da bolje razumeju svet darovitosti (Rotigel, 2003). Ono što je nesporno jeste činjenica da potpunije razumevanje fenomena darovitosti zahteva osetljivost na posebne izazove sa kojima se suočava porodica darovitog deteta, što implicira potrebu da teorijska i empirijska istraživanja darovitosti u porodičnom kontekstu budu zasnovana na principu interdisciplinarnosti koji će biti utemeljen na konceptu multidimenzionalnosti i fenomena porodice i fenomena darovitosti.

Literatura:

- Bodroški-Spariosu, B. (2010). *Postupci roditelja u vaspitanju dece i njihov međugeneracijski transfer*. Beograd: Univerzitet u Beogradu, Filozofski fakultet.
- Colangelo, N. & Dettman, D. F. (1983). A Review of Research on Parents and Families of Gifted Children, *Exceptional Children*, 50(1), 20–27.
- Freeman, J. (2000). Families, the essential context for gifts and talents. In: K.A. Heller, F.J. Monks, R. Sternberg & R. Subotnik (eds.) *International Handbook of Research and Development of Giftedness and Talent* (pp. 573–585). Oxford: Pergamon Press.
- Gockenbach, L. B. (1989). A Review of Personality Factors in Parents of Gifted Children and Theirs Families: Implication for Researchers, *Journal of Clinical Psychology*, 45(2), 210–213.
- Janković, J. (2008). *Obitelj u fokusu*. Zagreb: Etcetera.

- Milić, A. (2001). *Sociologija porodice*. Beograd: Čigoja štampa.
- Morawska, A. & Sanders, M. R. (2008). Parenting gifted and talented children: what are the key child behaviour and parenting issues? *Australian and New Zealand Journal of Psychiatry*, 42, 819–827.
- Opačić, G. (1995). *Ličnost u socijalnom ogledalu*. Beograd: Institut za pedagoška istraživanja.
- Rotigel, J. V. (2003). Understanding the Young Gifted Child: Guidelines for Parents, Families, and Educators, *Early Childhood Education Journal*, 30(4), 209–214.
- Sekulić-Majurec, A. (1995). Darovita djeca i obitelji: istine i zablude, *Društvena istraživanja*, 4-5, 551–561.
- Zuković, S. (2012). *Porodica kao sistem – funkcionalnost i resursi istraživanja*. Novi Sad: Pedagoško društvo Vojvodine.

METHODOLOGICAL RESEARCH ASPECTS OF THE FAMILY AS AN ENVIRONMENTAL FACTOR OF THE GIFTEDNESS

Abstract: Starting from the standpoint that the phenomenon of giftedness is an evolving process that is determined by various environmental factors, the authors focus on the consideration of methodological aspects of studying the family as a primary factor for the giftedness development. Based on the considerations of specificities and particular difficulties in the empirical research of the family, the paper emphasizes that studying of giftedness in a family environment requires a combination of qualitative and quantitative research methods. In addition, the paper provides a review of the research results on the personality traits of gifted pupils and their parents, as well as the research on the quality of family relations. Accordingly, there are emphasized some implications for the future research in this field. The conclusion has been derived that theoretical and empirical research of giftedness in the family context should be based on the principle of interdisciplinary approach, which will be based both on the concept of multidimensionality, the phenomenon of the family, and the phenomenon of giftedness.

Key words: family, giftedness development, empirical research, interdisciplinary approach.